

KALEPATAN PELAFALAN FONEM BASA JAWI WONTEN SANDIWARA SRI NGILANG (*THE DISAPPEARANCE OF SRI*) ANGGITANIPUN PROF. DR. GEORGE QUINN

ERROR PRONUNCIATION OF THE JAVA LANGUAGE PHONEME IN SRI NGILANG (THE DISAPPEARANCE OF SRI) FILM BY PROF. DR. GEORGE QUINN

Dening: Dian Pertiwi, Pendidikan Bahasa Daerah (Jawa), gendhisdianiatmaja@gmail.com

SARINING PANALITEN

Ancasipun panaliten menika ngandharaken *pelafalan fonem* basa Jawi ingkang lepat ing sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn, mapanipun kalepatan *pelafalan fonem* saha perkawis ingkang ndayani kalepatan. Jinisipun panaliten ingkang dipuntindakaken inggih panaliten *deskriptif*. *Subjek* panaliten inggih menika *video* sandiwara *Sri Ngilang* Australian National University, Canberra. Wujud datanipun inggih kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang*. Cara anggenipun ngempalaken *data* ngginakaken *teknik* nyemak, cathet, saha *analisis*. *Validitas data* ngginakaken *triangulasi teori* lan *expert judgment*, dene *reliabilitas data* ngginakaken *reliabilitas stabilitas*. Asiling panaliten nedahaken bilih ing sandiwara *Sri Ngilang* taksih wonten kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi. Kalepatanipun arupi *pelafalan fonem vokal, konsonan* lan *metatesis*. Perkawis ingkang ndayani kalepatan inggih kiranging nguwaosi *fonem* basa Jawi amargi dereng dangu anggenipun sinau, taksih kadayan saking basa Inggris, kirang gladhen lan setiti ngginakaken basa Jawi, lan boten kuwawi nglafalaken *fonem* ingkang boten wonten ing basa Inggris.

Pamijining tembung: kalepatan *pelafalan*, basa Jawi, *video* sandiwara

Abstract

The purpose of this research is to find the mistake of Javanese in the film of Sri Ngilang (the Disappearance of Sri) by Prof. Dr. George Quinn, place a mistake the phoneme and causes of error flags its pronunciation of the phoneme. The type of research conducted is descriptive. Subject in this research is Sri Ngilang short film. Data in this research is error pronunciation the Javanese language phoneme on Sri Ngilang film. How to collect data that is with reading, writing and data analyzed techniques. How to validate the data is by triangulation of the theory and expert judgment. How to reliable the data is using stability reability. The result showed that the errors of vocal phoneme, consonant phoneme, and metathesis. The causes of the error are less control of the phoneme java language because they have not yet long learning, are still affected by English, less practice, less careful, and will not be able to pronounce of phonemes there is no in English.

PURWAKA

Basa dhaerah ingkang paling kathah panuturipun ing Indonesia inggih menika basa Jawi. Miturut *Badan Pembinaan dan Pengembangan Bahasa (Badan Bahasa)*, basa Jawi menika wonten 85 yuta panutur jati. Perkawis menika ndayani basa Jawi awrat menawi badhe dipunsinau kanthi *formal*, kagem *penutur asing* menapa dene kagem panutur jati basa Jawi menika piyambak.

Pengajar basa manca ndadosaken sandiwara minangka alat pasinaon ingkang ampuh, mliginipun kangge gladhen wicantenan. Salah satunggaling sandiwara basa Jawi ingkang moncer ing Indonesia irah-irahanipun *Sri Ngilang (The Disappearance of Sri)*. Sandiwara *Sri Ngilang* dipunparagakaken dening mahasiswa Australia, satemah anggenipun ngendikan logat mancanipun taksih ketinggal sanget. Pramila limrah sanget menawi wonten *fonem-fonem* basa Jawi ingkang

dipunlafalaken boten trep kaliyan *fonem* Jawi ingkang leres. Kathahing kalepatan anggenipun nglafalaken *fonem* basa Jawi menika narik kawigatosanipun panaliti supados nyerat panaliten bab menika.

Gegayutan kaliyan tuntunan ing bab panganggening basa, panaliti saged mendhet *data* saking kalepatan *pelafalan fonem* Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang*. Sedaya ingkang ngandhut tuntunan kedah leres samubarangipun. Awit saking menika anggenipun nglafalaken *fonem* basa Jawi kedah leres supados ingkang ningali boten lepat anggenipun nafsiraken teges. Wosipun panaliten inggih menika:

1. kados pundi *pelafalan fonem vokal, konsonan, saha semi-vokal* ingkang lepat ing sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn?
2. wonten pundi kemawon mapanipun *fonem vokal, konsonan, saha semi-vokal* basa Jawi ingkang lepat ing sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn?
3. perkawis menapa kemawon ingkang ndayani kalepatan *pelafalan fonem vokal, konsonan, saha semi-vokal* basa Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn?

GEGARAN TEORI

Ruru kaliyan Ruru lumantar Pateda (1989: 32) ngandharaken bilih *analisis* kalepatan inggih menika *teknik* kangge

ngrembag kalepatan-kalepatan saking tiyang sanes ingkang saweg sinau basa. Kalepatan-kalepatan wau dipuntetepaken lan dipunpanthapantha miturut *teori-teori* kaliyan *prosedur linguistik*. Kalepatan ingkang dipunteliti inggih menika kalepatan ingkang dipuntindakaken dening tiyang sanes anggenipun ngginakaken basa.

Ing panaliten menika badhe dipunteliti kados pundi paraga ing sandiwara *Sri Ngilang* menika nglafalaken *fonem* basa Jawi, lajeng dipuncocogaken leres menapa boten kaliyan paugeraning widya swara basa Jawi. Menawi anggenipun nglafalaken *fonem* basa Jawi menika boten cocog kaliyan paugeran, pramila tiyang menika kawastanan nindakaken kalepatan basa.

Analisis ingkang dipuntindakaken ing panaliten menika inggih mirengaken utawi nyemak, nyathet, merangaken asiling *data*, lajeng dipunafsiraken *data* pundi kemawon ingkang ngemu kalepatan *pelafalan fonem* Jawi, lan mantha-mantha *data* miturut mapanipun *fonem vokal, konsonan, saha semi-vokal* salebeting tetembungan ingkang lepat. Panaliten menika kalebet ing tataran *fonologi* amargi ngrembag bab *pelafalan fonem* mliginipun basa Jawi.

Panaliten kalepatan *pelafalan* menika winates ngrembag bab lepating pocapan *fonem vokal, fonem konsonan* saha *fonem semi-vokal*. Pramila pocapan paraga kawastanan lepat bilih pocapan ingkang nyebal saking basa resmi dipunjumbuhaken *aspek* gramatikalipun

kaliyan pandom *Fonologi Bahasa Jawa* (Mulyani, 2008).

Fonem vokal basa Jawi miturut Sasangka lumantar Mulyani (2008: 47) wonten pitu inggih menika /i, e, a, ə, u, o, ɔ/. Dene miturut Wedhawati (2006: 65) *fonem vokal* menika dipunperang malih dados tigang kelompok adhedhasar andhap inggiling lidhah nalika mocapaken *fonem*. Tigang kelompok menika inggih *vokal* inggil /i, u/; *vokal* madya /e, ə, o/; lan *vokal* andhap /a/. Adhedhasar ebahing lidhah nalika nglafalaken *fonem vokal* kaperang dados tigang kelompok inggih *vokal* ngajeng /i, e/; *vokal* madya /ə, a/; lan *vokal* wingking /u, o/. Adhedhasar *jarak* lidhah kaliyan cethak *fonem vokal* kaperang dados sekawan inggih *vokal tertutup* /i, u/; *semi-tertutup* /e, o/; *semi-terbuka* /ə/; lan tinarbuka /a/. Adhedhasar wujudipun lathi nalika nglafalaken, *fonem vokal* dipunperang dados kalih inggih *vokal tak bulat* /i, e, ə, a/; lan *vokal bulat* /u, o/ (Wedhawati, 2006: 65).

Miturut Nurhayati (2006: 9) *fonem konsonan* basa Jawi inggih menika /p, b, m, w, f, d, t, n, l, r, ɖ, ʈ, s, z, c, j, ñ, y, k, g, ŋ, h, ?/. Adhedhasar mapanipun *artikulasi* kaperang dados 10. Jinisipun inggih menika: (1) *bilabial* /p, p, m/; (2) *labio-dental* /w/; (3) *apiko-dental* /t, d/; (4) *apiko-alveolar* /n, l, r/; (5) *apiko-palatal* /ʃ, ʒ/; (6) *lamino-alveolar* /s/; (7) *medio-palatal* /c, j, ñ, y/; (8) *dorso-velar* /k, g, ŋ/; (9) *laringal* /h/; (10) *glottal stop* /ʔ/. *Klasifikasi konsonan* basa Jawi adhedhasar jinising *hambatan* wonten nem kadosta

konsonan letup /p, b, t, d, ʈ, ɖ, c, j, k, g, ʔ/; *konsonan nasal* /m, n, ñ, ŋ/; *konsonan sampingan* /l/; *geseran* /s, h/; *konsonan getar* /r/, *konsonan semi-vokal* /w, y/.

Perkawis ingkang ndayani lepat ing *pelafalan*, dipunadharaken ing ngandhap menika.

- 1) Kenging *pengaruh* saking basa ingkang saderengipun dipunkuwaosi, satemah nyebabaken wontenipun *interferensi* dhumateng basa ingkang saweg dipunsinau dening panutur. Sumber kalepatan inggih saking prabedanipun *sistem linguistik* basa kapisan (B1) kaliyan *sistem linguistik* basa kaping kalih (B2). Tiyang ingkang saweg sinau B2 limrah sanget menawi nindakaken kalepatan.
- 2) Kiranging pangertosan bab panganggening basa tumrap basa ingkang dipunginakaken, inggih perkawis ingkang wonten gayutipun kaliyan kados pundi ngginakaken paugeran basa ingkang baku.
- 3) Pasinaon basa ingkang kirang trep utawi kirang sampurna. Bab menika gumantung kaliyan *materi* ingkang dipunsinau utawi dipungladhi. Tuladha cara anggenipun nindakaken pasinaon kadosta pamilihing *teknik penyajian*, *intensitas* anggenipun ngginakaken basa, lan media sinau basa ingkang dipunginakaken.

CARA PANALITEN

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika inggih panaliten *deskriptif*. Panaliten menika

gadhah ancas ngandharaken kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang (the Disappearance of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn. Saking asiling *data* panaliten, lajeng dipunafsiraken pacelathon-pacelathon pundi kemawon ingkang katitik lepat anggenipun nglafalaken *fonem* basa Jawi. Salajengipun dipuntranskripsi ing kertu *data*, lajeng dipunpantha-pantha miturut *fonem vokal, konsonan, menapa semi-vokal*. Saking kertu *data* menika saged ketingal kalepatan *pelafalan fonem* menapa kemawon, mapanipun *fonem* ingkang lepat, lan menapa ingkang ndayani kalepatan.

SUMBER DATA

1. *Data Primer* menika *data* pawicantenan ingkang dipunpanggihaken saking *video* sandiwara *Sri Ngilang* ingkang badhe dipunpilih saking pacelathon-pacelathon ingkang wonten gayutanipun kaliyan panaliten.
2. *Data Sekunder* inggih *data* ingkang dipunpanggihi saking *literatur* ingkang saged nyokong *data primer*, kadosta Bausastra Jawa, asiling wawan pirembagan, *internet, artikel, jurnal*, buku-buku ingkang wonten gayutanipun kaliyan panaliten, cathetan nalika kuliah lan sanesipun.

CARA NGEMPALAKEN DATA

Cara anggenipun ngempalaken *data* ing panaliten menika kanthi cara nyemak sandiwara *Sri Ngilang* kanthi permati. Ancasipun nyemak sandiwara menika kangge manggihaken *fonem-fonem* basa Jawi ingkang

dipunlafalaken lepat dening paraga. Sasampunipun manggihaken *fonem-fonem* basa Jawi lajeng *data* dipunpilih (*reduksi data*), inggih menika *fonem* ingkang lepat anggenipun nglafalaken miturut paugeran basa Jawi. Lampah salajengipun inggih menika nyathet *fonem-fonem* basa Jawi ingkang dipunlafalaken lepat ing kertu *data*. *Data* kasebut lajeng dipunanalisis miturut jinisipun kalepatan *fonem*, kalebet *vokal, konsonan, menapa semi-vokal*. Lajeng wawan pirembagan kaliyan paraga sandiwara menika supados mangertosi bab ingkang ndayani wontenipun kalepatan basa menika.

PIRANTI PANALITEN

Piranti ing panaliten menika inggih panaliti piyambak utawi *human instrument*. Panaliti ingkang dados pirantining panaliten, dipunajab gadhah kaprigelan ingkang mumpuni wonten perkawis ingkang dipuntliti. Kaprigelan menika dipunbetahaken dening panaliti amargi panaliti kajibah manggihaken *data* ingkang samangke dipunginakaken kangge panaliten.

CARA NGANALISIS DATA

Miturut Parera (1997: 145), *analisis* kalepatan dipuntindakaken mawi lampah-lampah ingkang kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Ngempalaken *data* saking pacelathon salebeting sandiwara.
2. *Identifikasi* kalepatan.
3. *Klasifikasi* utawi mantha-mantha kalepatan.
4. Damel *deskripsi* kalepatan *pelafalan fonem* ing sandiwara menika.

Adhedhasar lampah-lampah menika, pramila *analisis* ing panaliten menika inggih mawi ngempalaken kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi salebeting sandiwara, nyemak kanthi permati lan paring tetenger ing kalepatan ingkang wonten, mantha-mantha kalepatan lan nyerat ing kertu *data*, damel *identifikasi tipe* kalepatanipun ing *tabel analisis*, damel *analisis* kalepatan lan damel interpretasinipun.

CARA NGESAHAKEN DATA

Kangge pados *keabsahan*, dipuntindakaken *checking* mawi uji *validitas* lan *reliabilitas*. *Validitas* ing panaliten menika ngginakaken *triangulasi teori* lan *expert judgment*. *Triangulasi teori* menika dipunginakaken kangge ngolah *data* mawi maneka *teori* ingkang wonten gayutanipun kaliyan panaliten. *Validitas triangulasi* menika dipuntindakaken kanthi *teori* kalepatan basa mliginipun ing *teori fonemis*.

Salajengipun *expert judgment* ing panaliten menika dipuntindakaken kanthi cara *konsultasi* kaliyan tiyang ingkang wasis, ingkang dipunkajengaken ing panaliten menika inggih dosen pembimbing lan tiyang minangka *key person* inggih Prof. Dr. George Quinn saha Kirrilly McKenzie minangka paraga. Dene caranipun ngesahaken *data* ing panaliten menika ngginakaken *reliabilitas*, mliginipun *reliabilitas stabilitas*. *Reliabilitas* inggih menika cara nguji *data* panaliten kanthi tliti. Dene *reliabilitas stabilitas* menika dipuntindakaken kanthi ngambali anggenipun nyemak *data* kalepatan *pelafalan fonem* basa

Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang* ngantos kasumerepaken *data* ingkang ajeg. *Data* ingkang sampung dipunkempalaken saking *proses* ngambali nyemak kala wau lajeng dipunkaji jumbuh kaliyan perkawis ingkang badhe dipunrembag ing panaliten menika, inggih wujud kalepatan ing tataran *fonemik*.

ASILING PANALITEN

Asiling panaliten dipunmangertosi bilih kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi dening para paraga ing sandiwara *Sri Ngilang* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn, kasumerepaken tigang jinis kalepatan. Kalepatan kasebut inggih menika kalepatan *pelafalan fonem vokal*, kalepatan *pelafalan fonem konsonan*, lan kalepatan *pelafalan ewahing fonem* utawi *metatesis*.

Kalepatan *pelafalan fonem vokal* basa Jawi ingkang kasumerepaken ing panaliten menika inggih *fonem vokal /a/* dipunlafalaken [ɔ], *fonem vokal /ɔ/* dipunlafalaken [a], *fonem vokal /ɔ/* dipunlafalaken [o], *fonem /i/* dipunlafalaken [ɛ], *fonem vokal /e/* dipunlafalaken [ə], *fonem vokal /e/* dipunlafalaken [ɛ], *fonem /ə/* dipunlafalaken [e], saha *fonem vokal /ɛ/* dipunlafalaken [ə].

Kalepatan *pelafalan fonem konsonan* basa Jawi ingkang kasumerepaken ing panaliten menika inggih *fonem konsonan /d/* dipunlafalaken [d], *fonem konsonan /d/* dipunlafalaken [d], *fonem konsonan /t/* dipunlafalaken [t], *fonem konsonan /t/* dipunlafalaken [t], *fonem konsonan /t/*

dipunlafalaken [ʔ], *fonem konsonan /t/* dipunlafalaken [d], *fonem konsonan /g/* dipunlafalaken [ʔ], saha *fonem konsonan /ʔ/* dipunlafalaken [k].

Kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ingkang kaping tiga inggih menika kalepatan *pelafalan ewahing fonem utawi metatesis*. Wujudipun ewahing *fonem vokal /a/* dados [ə], *fonem /u/* dados [i], *fonem /u/* dados [ə], *fonem vokal /ə/* dados [a], lan *fonem konsonan /c/* dados /p/.

Tuladha kalepatan *pelafalan fonem vokal /a/* dipunlafalaken [ə], “Sri, [kəncəkʊ] sak kos neng Lempuyangan.”

Saking *data* ing inggil, *fonem* ingkang nedahaken kalepatan inggih menika ing *lafal kancaku*. *Fonem vokal /a/* dipunlafalaken [ə] ing *lafal* [kəncəkʊ], nedahaken kalepatan *pelafalan* ingkang mapanipun ing wanda sepisan lan wanda kaping kalih menga. *Fonem /ɔ/* ing *lafal kancaku* nedahaken kalepatan amargi anggenipun nglafalaken boten trep kaliyan paugeran basa Jawi baku. Tembung andhahan **kancaku** asalipun saking tembung lingga kanca [kəncə]. Tembung lingga kanca + -ku = kancaku → [kəncəkʊ] sanes [kəncəkʊ]. Tembung lingga ingkang dipunpungkasi kaliyan *fonem vokal /a/* lafalipun [ə], menawi dipunwuwuhi panambang –ku mila ewah dados [a], satemah *pelafalan fonem kancaku* ingang leres inggih menika [kəncəkʊ].

Perkawis ingkang ndayani kalepatan *pelafalan fonem* menika inggih kiranging gladhen anggenipun nglafalaken *fonem-fonem*

basa Jawi amargi para paraga menika anggenipun sinau B2 dereng dangu, inggih kirang langkung 60 jam pelajaran. Sinaosa bab *fonologi* sampun kaandharaken dhumateng para siswa, ananging namung prasaja sanget satemah saged ndayani wontenipun kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ing sandiwara Sri Ngilang.

Tuladha kalepatan *pelafalan fonem vokal /e/* dipunlafalaken [ə], “Eh.. sampun.. boten sah [rəpət- rəpət], Pak.”

Saking *data* ing inggil saged dipunmangertosi bilih *fonem* ingkang dipunlafalaken lepat inggih menika ing *lafal repot-repot*. Tembung **repot** ingkang dipunlafalaken [rəpət] mujudaken kalepatan *pelafalan fonem /e/* ingkang mapanipun ing wanda kapisan. *Fonem /ə/* ingkang dipunlafalaken [e] ing *lafal* [rəpət] menawi dipunpadosi tegesipun ing bausatra Jawi gadhah makna lapur utawi paring kawruh dhateng kapulisen. Menawi dipuntingali saking *konteks* ukara menika kalebet lepat. Anggenipun nglafalaken *lafal repot* ingkang leres kaliyan *konteks* ukara inggih menika [rəpət] ingkang gadhah teges rebyeg utawi ngreribedi.

Tuladha kalepatan *pelafalan fonem konsonan /d/* dipunlafalaken [d], “Loh, tak kira [kidul] omahe Bu Sardi.”

Saking *data* ing inggil saged dipun mangertosi bilih ingkang kalebet lepat menika ing *lafal kidul*. Tembung **kidul** menawi dipuntingali ing bausastra Jawi gadhah teges inggih menika araning keblat kosok

bangsulipun ler. *Pelafalan fonem konsonan /d/* ingkang dipunlafalaken [d] ing *lafal* [kiɖul] mujudaken kalepatan *pelafalan* ingkang mapanipun ing wiwitaning wanda. *Fonem* ingkang kedahipun dipunlafalaken [d] nanging dipunlafalaken [d] ing *lafal* [kiɖul] menawi dipuntingali saking paugeran basa Jawi baku kalebet lepat, amargi boten kapnggihaken tegesipun. Satemah *pelafalan* ingkang leres inggih menika [kiɖul].

Perkawis ingkang ndayani kalepatan *pelafalan fonem konsonan /d/* dipunlafalaken [d] inggih panci radi awrat anggenipun badhe mbedakaken awit *fonem* kasebut boten dipunpinanggihaken ing basa Inggris.

Tuladha kalepatan *pelafalan fonem konsonan /t/* dipunlafalaken [ʔ], “Kopi sak gelas mang ewu limang atus. Dadi kopi [papaʔ] pira ya? Rorikur ewu.”

Saking tuladha ing inggil menika saged dipunmangertosi bilih ingkang kalebet lepat menika ing *lafal* **papat**. Menawi dipuntingali saking basastra Jawi tegesipun tembung **papat** inggih menika sekawan utawi wilangan. Dene menawi dipunlafalaken [papaʔ] menika tegesipun boten lantip, wrata boten wonten ingkang nyongat (mbrajul) babag, lamak utawi sami. *Fonem konsonan /t/* ingkang dipunlafalaken [ʔ] ing *lafal* [papaʔ] mujudaken kalepatan *pelafalan* ingkang mapanipun ing pungkasaning tembung. *Fonem* ingkang kedahipun dipunlafalaken [t] nanging dipunlafalaken [ʔ] ing *lafal* [papaʔ] menawi dipuntingali saking paugeran basa Jawi baku

kalebet lepat, satemah anggenipun nglafalaken ingkang leres inggih menika [papat].

Perkawis ingkang ndayani kalepatan *pelafalan fonem* menika inggih panutur boten setiti anggenipun nglafalaken. Sinaosa nalika para paraga menika nglafalaken lepat sampun dipunleresaken dhumateng dosen, ananging taksih kadadosan wontening kalepatan *pelafalan* amargi boten gampang anggenipun ngleresaken dening tiyang ingkang basa kapisanipun inggih basa Inggris.

Tuladha *fonem /a/* ingkang dipunlafalaken [ə], “Pak Sardi, kula nyuwun [pəŋapuntən].”

Saking *data* ing inggil saged dipunmangertosi bilih ingkang dipunlafalaken lepat menika *lafal* **pangapuntən**. *Fonem /a/* ingkang dipunlafalaken [ə] ing *lafal* [pəŋapuntən] mujudaken kalepatan *pelafalan fonem /a/* ingkang mapanipun ing wanda sepisan menga. *Fonem* ingkang kedahipun dipunlafalaken [a] nanging dipunlafalaken [ə] ing *lafal* [pəŋapuntən] menawi dipuntingali saking paugeran basa Jawi baku kalebet lepat, amargi boten kapanggihaken tegesipun ing basastra Jawi. Satemah anggenipun nglafalaken ingkang leres inggih menika [pəŋapuntən].

Perkawis ingkang ndayani kalepatan *pelafalan fonem* menika inggih para paraga kesesa anggenipun nglafalaken *fonem-fonem* basa Jawi. Sinaosa bab *fonologi* sampun kaandharaken dhumateng para siswa, ananging namung prasaja sanget satemah saged ndayani

wontenipun kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ing sandiwara *Sri Ngilang*.

Tuladha *fonem /c/* ingkang dipunlafalaken [p], “Matur nuwun, Mbak Wulan. Bapak Prakoso, menawi kula boten klentu gembong grombolan narkoba Suparto sejatosipun sampun [kəpɛcɛŋ] dening *petugas* pulisi. Lha kok saged lolos menika kados pundi kedadosanipun? Ketingalipun *petugas* pulisi wonten pundi?”.

Saking *data* ing inggil saged dipunmangertoasi bilih *lafal* ingkang dipunlafalaken lepat inggih menika **kecepeng**. Tembung **kecepeng** saking tembung lingga cepeng miturut basastra Jawi gadhah teges cekel. *Lafal kecepeng* ingkang dipunlafalaken [kəpɛcɛŋ] mujudaken kalepatan *pelafalan* ingkang mapanipun ing wiwitaning wanda. *Fonem* ingkang kedahipun dipunlafalaken [c] nanging dipunlafalaken [p] ing *lafal* [kəpɛcɛŋ] menawi dipuntingali saking paugeran basa Jawi baku kalebet lepat, amargi boten kasumerepaken tegesipun ing basastra Jawi. Satemah anggenipun nglafalaken ingkang leres inggih menika [kəcəpəŋ].

Perkawis ingkang ndayani kalepatan *pelafalan* ewahing *fonem konsonan /c/* dipunlafalaken [p] inggih kawruh babagan *fonologi* boten cekap menawi namung dipunwaos kemawon. Kedah dipuntrepaken ing gladhi basa, sarta dipunambali terus-terusan salebetipun wekdal ingkang panjang pramila para mahasiswa/paraga saweg saged nguwaosi kanthi sae. Kamangka nalika damel sandiwara menika para mahasiswa/paraga dereng dangu

anggenipun tumut Pasinaon Basa Jawi, inggih menika kirang langkung nem wulan utawi 60 jam *pelajaran*.

PANUTUP

Adhedhasar asiling panaliten ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi wonten sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance Of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn inggih menika kalepatan anggenipun nglafalaken *fonem vokal*, kalepatan anggenipun nglafalaken *fonem konsonan* lan kalepatan *pelafalan* awujud ewahing *fonem*.

1. Kalepatan *pelafalan fonem vokal* inggih menika *fonem vokal /a/* ingkang mapanipun ing wanda kapisan lan kaping kalih menga dipunlafalaken [ɔ], *fonem vokal /ɔ/* ingkang mapanipun ing wanda kapisan lan kaping kalih menga dipunlafalaken [a], *fonem vokal /ɔ/* ingkang mapanipun ing wanda pungkasan menga dipunlafalaken [o], *fonem vokal /i/* ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [ɛ], *fonem vokal /e/* ingkang mapanipun ing wanda sepisan dipunlafalaken [ə], *fonem vokal /ə/* ingkang mapanipun ing wanda sepisan dipunlafalaken [ɛ], *fonem vokal /ə/* ingkang mapanipun ing wanda sepisan dipunlafalaken [e], *fonem vokal /ɛ/* ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [ə].
2. Kalepatan *pelafalan fonem konsonan* inggih menika *fonem konsonan /d/* ingkang mapanipun ing wanda kapisan lan kaping kalih dipunlafalaken [d], *fonem konsonan*

/d/ ingkang mapanipun ing wanda kapisan lan kaping kalih dipunlafalaken [d], *fonem konsonan* /t/ mapanipun ing wanda kapisan lan kaping kalih dipunlafalaken [t], *fonem konsonan* /t/ ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [t], *fonem konsonan* /t/ ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [ʔ], *fonem konsonan* /t/ ingkang mapan ing wiwitaning tembung dipunlafalaken [d], *fonem konsonan* /g/ ingkang mapan ing wanda pungkasan dipunlafalaken [ʔ] lan *fonem konsonan* /ʔ/ ingkang mapan ing wanda pungkasan dipunlafalaken [k].

3. Kalepatan *pelafalan* awujud ewahing *fonem* utawi *metathesis* inggih menika *fonem vokal* /a/ ingkang mapanipun ing wanda kapisan menga dipunlafalaken [ə], *fonem vokal* /u/ ingkang mapan ing wanda pungkasan dipunlafalaken [i], *fonem vokal* /u/ ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [ə], *fonem vokal* /ə/ ingkang mapanipun ing wanda kapisan menga dipunlafalaken [a], lan *fonem konsonan* /c/ ingkang mapanipun ing wanda kaping kalih dipunlafalaken [p].
4. Kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi wonten Sandiwara *Sri Ngilang (The Disappearance Of Sri)* anggitanipun Prof. Dr. George Quinn kadyan saking kiranging nguwaosi *fonem* basa Jawi amargi dereng dangu anggenipun sinau, taksih kadyan saking basa Inggris *aksen* Australia, kirang gladhen lan setiti

ngginakaken basa Jawi amargi pasrawungan saben dintenipun kaliyan tiyang ingkang asalipun saking setunggal dhaerah inggih Australia, lan boten kuwawi nglafalaken *fonem* ingkang boten wonten ing basa Inggris.

IMPLIKASI

Saking asiling panaliten menika saged dipundadosaken seserepan ngengingi *pelafalan fonem* basa Jawi ingkang leres, satemah boten ngambali kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi.

Kangge panaliti sanesipun, panaliten menika saged dipunginakaken dados seserepan panaliten ingkang gayut kaliyan bab kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi. Asiling panaliten menika dipunajab saged dados bahan kagem mahasiswa, mliginipun mahasiswa basa Jawi ingkang samangke dados dwija supados saged ngandharaken *pelafalan* basa Jawi kanthi trep dhumateng para siswa.

PAMRAYOGI

Kalepatan *pelafalan* basa Jawi narik kawigatosan sanget menawi badhe dipuntliti amargi kathah bab ingkang saged dipunwedharaken. Kathah kalepatan *pelafalan fonem* basa Jawi ingkang kapanggihaken ing panaliten menika, pramila dipunajab paraga, pamiarsa, lan para pamaos saged mangertosi kalepatan-kalepatan satemah boten badhe dipunambali malih. Kagem para panaliti salajengipun kaajab saged nliti ing bab sanes tuladhanipun pandhapuking tembung, lan sanesipun.

KAPUSTAKAN

- Chaer, Abdul. 1994. *Linguistik Umum*. Jakarta: PT Rineka Cipta.
- Depdikbud, 1988. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Balai Pustaka. Jakarta.
- Endraswara, Suwardi. 2011. *Metode Pembelajaran Drama (Apresiasi, Ekspresi, dan Pengkajian)*. Yogyakarta: Caps.
- Hastuti, Sri. 2003. *Sekitar Analisis Kesalahan Berbahasa Indonesia*. Yogyakarta: Mitra Gama Widya.
- Leech, Geoffrey. 1997. *Prinsip-Prinsip Pragmatik*. (Terj. Dr. M.D.D. Oka). Jakarta :UI Press.
- Moleong, Lexy J. 2006. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT Remaja Rosdakarya.
- , 2004. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT Remaja Rosdakarya.
- Mulyani, Siti. 2008. *Fonologi Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Kanwa Publisher.
- Ningrum, Diyah Kusumaayu Cahya. 2013. *Kalepatan Pocapan Fonem Wonten Ing Sesorah Siswa Kelas VIII SMP Negeri 1 Prambanan*. Skripsi. Yogyakarta: Prodi Bahasa Jawa Program S1 UNY.
- Nurhayati, Endang dan Siti Mulyani. 2006. *Linguistik Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Bagaskara.
- Parera, Jos Daniel. 1997. *Linguistik Edukasional*. Jakarta: Erlangga.
- Pateda, Mansoer. 1989. *Analisis Kesalahan*. Flores: Nusa Indah.
- Poerwadarminta, W. J. S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Groningen, Batavia: J.B Wolters Uitgevers-Maatschappij N. V.
- Pringgadwidagda, Suwarna. 2002. *Strategi Penguasaan Berbahasa*. Yogyakarta: Mitra Gama Widya.
- Purwanti, Nugraheni Sri. 2013. *Kalepatan Fonologis saha Morfologis Basa Jawi ing Subtittle Film Korea Spy Girl*. Skripsi. Yogyakarta: Prodi Bahasa Jawa Program S1 UNY.
- Sasangka, Sry Satriya Tjatur Wisma. 2001. *Paramasastra Jawa Gagrag Anyar*. Surabaya: PT Citra Jaya Mukti.
- Setyawati, Nanik. 2010. *Analisis Kesalahan Berbahasa Indonesia*. Surakarta: Yuma Pustaka.
- Sudaryanto. 1991. *Ejaan Bahasa Jawa Yang Disempurnakan*. Yogyakarta: Balai Penelitian Bahasa.
- , 1991. *Tata Bahasa Baku Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press.
- Sugiyono. 2009. *Metode Penelitian Kuantitatif Kualitatif dan R&D*. Bandung: Alfabeta.
- Suharso dan Ana Retnoningsih. 2005. *Kamus Besar Bahasa Indonesia Edisi Lux*. Semarang: Widya Karya.
- Tarigan, Djago dan H.G. Tarigan. 1990. *Pengajaran Analisis Kesalahan Berbahasa*. Bandung: Angkasa.
- Tim Penyusun Kamus Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa. 1990. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka.
- Universitas Negeri Yogyakarta. 2012. *Panduan Tugas Akhir*. Yogyakarta: UNY. University Press.
- Verhaar, JWM. 1996. *Asas-asas Linguistik Umum*. Yogyakarta: Gadjah Mada
- Wedhawati, dkk. 2006. *Tata Bahasa Jawa Mutakhir*. Yogyakarta: Penerbit Kanisius.

Nonpustaka :

Quinn, George. <https://anu-au.academia.edu/GeorgeQuinn> ingkang dipunundhuh 24 November 2017 wanci 01.32 WIB

-----
https://www.academia.edu/35220155/Malu_Bangga_Terhibur_Jengkel_Bingung_Muda-Mudi_Jawa_Menanggapi_Sandiwara_Video_Sri_Ngilang_yang_Dibawakan_oleh_Pemelajar_Asing_Ashamed_Proud_Entertained_Annoyed_Confused_Young_Javanese_respond_to_the_Javanese-language_video_play_Sri_Ngilang_performed_by_foreign_learners

ingkang dipunundhuh 24 November 2017 wanci 01.38 WIB

-----
https://www.academia.edu/9822688/A_Theatrical_Approach_to_the_Study_of_Japanese

ingkang dipunundhuh 24 November 2017 wanci 01.42 WIB